

Запорізький національний університет
Інститут української археографії та джерелознавства
ім. М.С. Грушевського НАН України – Запорізьке відділення

**НАУКОВІ ПРАЦІ
ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ЗАПОРІЗЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Випуск ХІХ

Запоріжжя
“Просвіта”
2005

УДК 94(066)
ББК ТЗ(0)я43
НЗ4

*Постановою Президії ВАК України № 3-05/11 від 10 листопада 1999 р.
збірник включено до переліку фахових видань, в яких можуть публікуватися
результати дисертаційних робіт з історичних наук*

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
серія 33 № 586 від 3 лютого 2004 р.*

*Рекомендовано до видання Вченою радою Запорізького національного університету
(протокол № 4 від 29 листопада 2005 р.)*

Редакційна колегія:

*Турченко Ф.Г., доктор історичних наук, професор
(головний редактор)*

*Сохань П.С., доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України*

Тимченко С.М., доктор історичних наук, професор

Лях С.Р., доктор історичних наук, професор

Бойко А.В., доктор історичних наук, професор

Некоз М.Д., доктор історичних наук, професор

Нестеренко Л.О., кандидат історичних наук, доцент

Фролов М.О., кандидат історичних наук, доцент

Рецензенти:

*Терещенко Ю.І., доктор історичних наук, професор
Київського національного лінгвістичного університету*

*Іваненко В.В., доктор історичних наук, професор
Дніпропетровського національного університету*

НЗ4 Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя: Просвіта, 2005. – Вип. ХІХ. – 428 с.

ISBN 966-653-185-2

Збірник містить статті науковців з актуальних проблем давньої, нової та новітньої історії України, всесвітньої історії, питань історіографії, джерелознавства, теорії і методології історичної науки.

Розрахований на науковців, викладачів історії, аспірантів, студентів й усіх, хто цікавиться історичним минулим.

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних та посилань.

УДК 94(066)
ББК ТЗ(0)я43

ISBN 966-653-185-2

© Автори статей, 2005
© "Просвіта", 2005

27. Биленко Ж. Негосударственные вузы Украины: достижения и издержки // Одесский вестник. – 1994. – 29 сентября.
28. Серебрякова С. За платну освіту замовте слівце // Новий день. – 1996. – 21 грудня.
29. Илюшина О. Дети и бизнес // Вечерний Николаев. – 1994. – 1 сентября.

Summary

The contemporary problems of the higher education according to the Southern Ukraine periodicals of 1991-1998 are disclosed. The new trends and changes in the Ukrainian system of higher education are analyzed. The causal factors preventing from the future development of the educational system are shown.

Н. Мерфі

УКРАЇНОЗНАВЧІ НАУКОВІ УСТАНОВИ В США (друга половина XX – початок XXI ст.)

Тема життя української діаспори стала актуальною в українській історичній літературі. Нею досить плідно займалися як науковці України [1], так і вчені діаспори [2; 3; 4], які дослідили історію української громади в США, Канаді та інших країнах. Спираючись на їхні праці, користуючись новітніми джерелами, автор ставить собі за мету охарактеризувати діяльність українських наукових установ у США в другій половині XX – на початку XXI ст.

Вагомий внесок у суспільно-політичне, культурне і релігійне життя зробила українська громада в США. Емігрантами, які прибули до цієї країни, було створено мережу різноманітних установ, товариств і об'єднань, зокрема наукових. У Нью-Йорку сьогодні розташовано і діє три головні центри науки української діаспори: Наукове товариство ім. Т.Шевченка, Українська вільна академія наук та Український інститут Америки. Також слід згадати й інші українські інституції, які нарівні з вищезгаданими займаються науковою працею та збереженням культурного спадку в цьому місті, де проживає понад 3020 українців [5.-С.70]. До цих установ слід віднести Академію Св. Георгія (St. George Academy), Український освітній союз (Рідна школа) (Ukrainian Educational Council – Ridna Shkola), Український вільний університет (Ukrainian Free University Foundation Inc). Різноманітні наукові організації в Сполучених Штатах стали продовжувачами справи “багатьох інститутів, що припинили своє існування в Європі” [4.-С.1004].

2000 рік ще подарував декільком авторитетним осередкам зарубіжної україністики ювілей. 5 листопада 2000 р. у приміщенні Українського інституту Америки відсвяткувала свій 50-річний ювілей Українська вільна академія наук (УВАН) [6].

Історія УВАН тісно пов'язана з Україною, бо саме там починається її історія. Вона була започаткована 14 листопада 1918 р. у Києві. Олександр Архімович, один із фундаторів еміграційної академії, вважав, що Українська академія наук нормально працювала як наукова установа тільки перших десять років свого існування. “Наприкінці 20-х і на початку 30-х років, – писав він, – багато академіків і вчених було заарештовано, а українську академію переорганізовано, перетворено фактично на філію Академії Наук СРСР” [2.-С.9].

З цих причин багато науковців, членів Української Академії Наук емігрували до країн Європи. 16 листопада 1945 р. в німецькому місті Аугсбург зібралися 12 представників різних галузей наук, які прийняли рішення відновити традицію Української академії наук, створеної за часів Української держави (14 листопада 1918 р.). 17 листопада 1949 р. ініціативна група вчених ухвалила перенести діяльність УВАН у США.

Датою її заснування вважається 15 квітня 1950 р., коли відбулися організаційні збори дійсних членів, членів-кореспондентів і наукових співробітників УВАН в Нью-Йорку, де було обрано першу управу УВАН у США на чолі з покійним нині професором Михайлом Ветуховим. Крім того, було започатковано фонд УВАН, мета якого полягала в наданні матеріальної підтримки академії. Статут Української вільної академії наук у США був затверджений 15 грудня 1950 р.

УВАН за статутом поділяється на такі відділи: історично-філологічно-філософський, правничо-економічний, медичних і природничих наук, фізико-хімічно-математичний і технічних наук. Ці відділи поділяються в свою чергу на 20 секцій і комісій. Крім того, УВАН має спеціальні осередки – Музей-архів ім. Дмитра Антоновича, Інститут шевченкознавства, Мистецька курагорія, Кабінет

археології та антропології ім. Чикаленка, лабораторію протозоології у Філадельфії. Групи УВАН розташовані у містах Денвер, Вашингтон, Детройт та Філадельфія.

Діяльність УВАН зосереджена, головним чином, на проведенні засідань і наукових конференцій, однак серйозно організована й дослідницька робота в різних галузях науки.

УВАН з 1951 р. почав видавати англійською мовою науковий журнал "Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.A.". За півстоліття вийшло 20 томів журналу. Завданням цього друкованого органу УВАН є публікування наукових, дослідницьких праць українських науковців сьогодення та минулого й ознайомлення з ними англомовного читача. Цей журнал надав можливість познайомитись із творчістю Наталії Полонської-Василенко, Дмитра Дорошенка, Михайла Грушевського, Михайла Драгоманова та багатьох інших науковців України.

Журнал містить на своїх сторінках публікації, присвячені історії та археології, літературознавству й мовознавству, етнографії та фольклору, праву і політичним наукам, біології, філософії, релігії. Сорок чотири країни світу на різних континентах мали можливість ознайомитись з "Анналами". Видавнича діяльність – один із пріоритетних напрямків діяльності УВАН. За п'ятдесят років вийшло 22 номери "Бюлетеню УВАН у США", 23 випуски щорічника "Новини УВАН у США".

У доповіді від 5 листопада 2000 р., присвяченій 50-річчю УВАН у США, президент Академії Олекса Біланюк зробив аналіз її діяльності за весь період, з моменту організації. За півсторіччя в УВАН прочитано понад 1000 доповідей, тільки з 1998 до 2000 рр. було організовано 40 наукових конференцій; видано понад 100 монографій. У своїх наукових рядах УВАН має 194 чол., серед них 126 дійсних членів, 46 членів-кореспондентів і 22 співробітники [7].

Серед почесних членів УВАН треба згадати мовознавця Ю. Шевельова, одного з фундаторів еміграційної Академії О. Архімовича, видатного українського історика, історіографа й археографа, члена НТШ (1947, почесний член з 1988) О. Оглобіна, викладача університету штату Делавер Я. Білинського, М. Борецького, М. Антоновича, які були президентами УВАН [8].

Неможливо не згадати і таких, як М. Велухов – перший президент УВАН у США, педагог, філолог і філософ проф. Д. Чижевський, історик О. Пріцак, економіст В. Тимошенко та інші. Для них академії стала справою життя, честі, відданості незалежній українській науці.

Протягом 1998–2001 років у фондах УВАН працювало півсотні дослідників з Америки, Європи та України; закуплено будинок при 100-й вулиці в Нью-Йорку, де розміщується багатий архів, який заснував професор В. Міяковський та був його керівником впродовж 22 років. На сьогодні архів нараховує 366 індивідуальних фондів [9].

УВАН закріпила й розширила співпрацю з Інститутами української мови та української літератури НАНУ, історії України, математики, теоретичної фізики, а також іншими національними університетами та галузевими академіями.

Багатий досвід роботи в США має Наукове товариство ім. Шевченка, засноване у Львові в грудні 1873 р. За часів радянського режиму в 1939 р. НТШ було ліквідовано. Але його діяльність не зникла, а була відроджена в країнах Західної Європи і в Сполучених Штатах Америки в 1947 р. Окремі відділи НТШ було відновлено в Марселі, Нью-Йорку, Торонто, Сідней. Незважаючи на певні труднощі, НТШ було проведено ряд наукових нарад, конференцій та налагодило випуск перших наукових записок і "Proceedings" [3.-С.19]. Усе це є свідченням про початок наукової та видавничої праці членів НТШ у США [10].

1 березня 1951 р. був заснований осередок НТШ у Детройті. До його складу увійшли д-р Петро Біланюк, д-р Антін Зашітний, д-р Петро Кошок, інженери Роман Крохмалюк, Іван Кузьмич-Березовський, д-р Олександр Мартічак, інженер-механік Атанас Мілянч, д-р медицини Софія Парфанович, д-р Євген Перейма, д-р медицини Володимир Прокопович, д-р Іван Розгін, Петро Чавс, д-р Михайло Пан, д-р Василь Шкудор. Усі ці названі особи були тоді звичайними вченими, крім Василя Витницького, який був дійсним членом НТШ. Науковий відділ міста проводив наукові доповіді та конференції. Наприклад, 22 січня 1955 р. було заслухано доповідь д-ра П. Біланюка "Геополітичне положення України" і 22 травня того ж року – доповідь д-ра М. Дольницького "Розвій козацтва в Україні", а 13 червня 1960 р. він виступив із доповіддю "Замучений більшовиками український учений і педагог Степан Рудницький".

Крім наукових доповідей, членами осередку НТШ у Детройті 21 грудня 1961 р. було обрано комісію для вивчення українського поселення в цьому місті. Цей осередок НТШ протягом усіх цих років надавав можливість науковцям різних галузей наук виступати з доповідями, крім того, відсвяткувати з українською громадою Детройту важливі річниці: ювілей НТШ, 800-річчя "Слова о полку Ігоревім" (1987) та інші.

Розглядаючи діяльність НТШ за 130 років свого існування, можна зробити висновок, що Товариство – найактивніша організація в американському і міжнародному науковому світі, яка бере

участь у міжнародних наукових конференціях, дбає про спонсорвання в Україні наукових видань. Так ювілейний рік НТШ розпочався конференцією, яка була присвячена Юрієві Шевельову, дійсному і почесному членові цієї наукової установи. НТШ у своїй діяльності прагне до тісного спілкування з науковцями України для спільного пошуку відповідей на різні запитання, які постали після здобуття незалежності. У зв'язку з цим НТШ приділяє багато уваги стану відносин між Україною та діаспорою, враховуючи специфіку "четвертої хвилі" еміграції та її адаптації до вже існуючих інституцій української діаспори в США. Це спонукає обидві сторони до обговорення їхнього сучасного стану. Цю проблему було розглянуто на засіданні 22-ї щорічної конференції "круглого столу", яка відбулася в Урбан-Шампейн, штат Іллінойс, 28 червня 2003 р. У ній взяли участь, представляючи Україну, професор Олег Романів – голова НТШ в Україні (Львів), Ігор Винниченко – директор Інституту дослідження діаспори (Київ), Володимир Вятрович – науковий працівник Інституту українознавства ім. Крип'якевича НАН України (Львів) та інші.

Святкування 130-річчя НТШ в США 13 грудня 2003 р. залишилось пам'ятним днем. До Нью-Йорку прибули представники світової ради НТШ і голови НТШ з України і Канади. Організацію привітали представники українського уряду, наукових інституцій України, Генеральний консул України в Нью-Йорку Сергій Погорельцев, президент УВАН професор О.Біланюк та ін. [11].

Таким чином, НТШ своєю діяльністю розвиває співпрацю з ученими-українознавцями України і США, намагається зберегти пам'ять про минуле для наступних поколінь. Ця наукова установа з осередками у Вашингтоні, Детройті, Клівленді, Філадельфії та Чикаго здобула високий авторитет своїм інтелектуальним служінням українській справі.

Ще одним здобутком української громади Сполучених Штатів є Український інститут Америки (УІА), який об'єднав понад 400 членів з метою поширення українського живопису, культури, музики та літератури. Фундатором цього важливого осередку українства був мільйонер, галичанин Василь Джус.

Український інститут Америки можна визначити як осередок музики та мистецьких виставок, який надає можливість усім бажаючим познайомитися з українськими композиторами, виконавцями, серед яких треба згадати піаністів Олександра Слободяника та Миколу Сука, композитора Мирослава Скорика [12.-С.138]. У приміщенні інституту демонструються українські кінофільми.

Керівник інституту Володимир Назаревич зазначив, що в 2003 р. головною програмою в діяльності УІА стане висвітлення позитивних тенденцій в Києві та взагалі в Україні, аби "весь світ побачив, яка чудова наша земля" [13].

Щорічно інститут визначає переможця в номінації "Українець року" за вагомий внесок у розвиток духовного, культурного, наукового, суспільного і економічного життя українського народу. У 2002 р. це почесне звання було присвоєно Київському міському голові Олександрові Омельченку [14].

Традиції українознавства в Гарвардському університеті були започатковані в 1957 р., коли "Союз українських студентських товариств Америки" запропонував заснувати кафедру українознавства, яка поставила собі за основну мету збереження й розвиток української мови і створення Фонду кафедр українознавства (ФКУ).

Наукова рада ФКУ складалась з українських професорів, які працювали в різних американських університетах і коледжах. Зібравши значну частину коштів для заснування першої української кафедри, ці науковці обрали Гарвард місцем для організації українських студій, бо цей університет уже в ті часи мав давні традиції в східноєвропейських дослідженнях.

22 січня 1968 р. було відкрито кафедру історії України. Але на цьому досягненні науковці не зупинились. У січні 1973 р. почали діяти кафедри української літератури й мови. У червні було засновано Український науковий інститут Гарвардського університету (УНІГУ) з метою організації та підтримки науково-дослідних проектів, підготовки наукових праць, видання джерел і навчальних посібників з історії України, а також мови і літератури.

Викладачі та члени української громади при Інституті організували меморіальні фонди пам'яті на честь відомих українсько-американських науковців, діячів мистецтва, з метою поширення знань про Україну. Кожного року, починаючи з 1994-го, завдяки фінансовій підтримці Фонду пам'яті Василя та Марії Петришиних, який був заснований їхнім сином, доктором Володимиром Петришиним у 1991 р., проводяться лекції, конференції, присвячені вивченню історії України. Так за спонсорською підтримкою Українського наукового інституту Гарвардського університету і за ініціативою д-ра Любомира Гайди (заступника директора УНІГУ) 20 жовтня 2003 р. відбулась конференція, присвячена 70-річчю голодомору 1932-1933 рр. в Україні [15]. У ній взяли участь вчені з Франції, Італії, Голландії, які своїми доповідями ознайомили слухачів з новими дослідженнями, більшість з яких базується на таємних архівних матеріалах колишнього СРСР.

Питання політичного стану України та її ролі на міжнародній арені обговорюються на лекціях, які фінансуються фондом пам'яті Зиновії Перрі (1943–1998), діяльність якого почалась із 7 лютого 2000 р.; проблеми літератури – на заняттях фонду Богдана Кравціва – поета, журналіста, літературного критика і діяча УНІГУ, який було започатковано 16 грудня 1976 р. Студії надали можливість українцям діаспори й усім іншим бажаним пізнати джерела української культури, своєї національної ідентичності.

Як наукова установа УНІГУ має свій основний періодичний орган – журнал “Гарвардські українознавчі студії” (ГУС). Видання цього журналу розпочалося в 1977 р. з метою залучення до спільної праці науковців із світовим ім'ям для поширення української тематики.

Тільки за перше десятиліття своєї діяльності ГУС опублікував 419 статей та рецензій, написаних 241 авторами, з яких 70 були українцями або українцями за походженням, решту (171 авторів) представляли іноземці без українського етнічного зв'язку, більшість з яких (158) жили в США та Канаді [3.-С.8].

У 2000 р. автори, твори яких були надруковані видавництвом УНІГУ, одержали чотири міжнародні і національні призи, серед яких призи “Milewski” (Польща), “PEN America 2000 Poetry-in-Translation Prize” одержав Олег Лушеха за свої “The Selected Poems of Oleh Lysheha”. Приз “American Association for Ukrainian Studies Translation Prize” одержав Борис Гудзяк за книгу “Crisis and Reform: The Kyivan Metropolitanate, the Patriarchate of Constantinople, and the Genesis of the Union of Brest”.

Видавництво УНІГУ співпрацює з центром єврейських студій Гарвардського університету, Канадським Інститутом українських студій та Інститутом сходознавства ім. А.Ю. Кримського у Києві.

Видавництво УНІГУ треба назвати головним науковим українським видавництвом у США. 1 липня 2004 р. четвертим директором Українського наукового інституту був призначений професор кафедри української філології ім. О. Потебні у Гарвардському університеті Майкл Флаєр. Він змінив на посаді директора УНІГУ проф. Романа Шпорлюка, який продовжує працювати викладачем кафедри української історії ім. М. Грушевського у відділі історії цієї установи. Попередніми директорами інституту були д-р Омелян Прицак – професор кафедри української історії ім. М. Грушевського і доктор Григорій Грабович – професор кафедри української літератури ім. Д. Чижевського.

Останніми роками як один з передових центрів українознавства в США Інститут намагається відповісти сучасним потребам: по-перше, комплектувати й аналізувати нову інформацію про Україну; по-друге, встановлювати контакти, організовувати конференції, виконувати спільні видавничі проекти з іншими науковими осередками; по-третє, підготувати нові молоді сили, які поступово перебирають від старшого покоління естафету української науки в цій країні.

Попищенню вивчення різних галузей українознавства сприяє ще один з найвпливовіших американських університетів – Колумбійський, де за фінансовою допомогою кооперативу “Самопоміч” був створений Центр українських студій, на який було виділено чверть мільйона доларів. Проектом передбачено постійне навчання в основних галузях українознавства, передусім історії України, надання стипендій для студентів і аспірантів, організація наукових конференцій і семінарів. Центр почав свою діяльність з осіннього семестру 2003 р. курсом “Український культурний ренесанс, 1917–1934”. Він ознайомив студентів з літературознавством і культурною політикою в Україні в період з 1917 по 1934 роки, з поезією, драмою, творчістю Олександра Довженка, Павла Тичини, Миколи Куліша та багатьох інших [9].

Інший вищий навчальний заклад – Канзаський університет – став першим університетом США, що запропонував своїм студентам магістерську спеціалізацію з української мови та українознавства, яка охоплює курси української мови, літератури, історії, політики й управління, бізнесу та економіки, географії та культури.

Тісні академічні зв'язки університет підтримує з Львівським національним університетом імені Івана Франка, у якому студенти із США мають можливість навчатись завдяки постійно діючій річній програмі. Кожного року Меморіальний фонд Марії Палій, створений д-ром М.Палієм на честь покійної дружини, робить свою благородну справу: історичний відділ університету та Центр російських і східноєвропейських студій запрошують відомих доповідачів з лекціями на українську тематику.

У 1955 р. завдяки зусиллям д-ра Стефана В. Мамчура, професора соціології та антропології Вейнського університету (Мічиган) було засновано Українсько-американську культурну фундацію (УАК-Фундація) для читання курсів української мови, літератури і культури. Діяльність фундації була припинена в 1962 р. через брак викладачів української мови і фінансові труднощі. Відновлення її відбулось у 1965 р., коли справою зайнявся д-р Микола Климишин з С.Мамчураю, який погодився репрезентувати УАК-Фундацію перед університетськими властями. Восени 1968 р. тут було

відновл
універс
З
країни
америк
відділе
Центра
органі
універс
культу
більші
провел
Україн
З
україн
підвиш
інститу
числен
україн
Дікіно
мистет
знайом
друков
Дмитр
підтри
прези
україн
погля
науко
дослід
сучас
україн
Генер
сучас
емігра
(НАН
актив
політи
Украї
дослі
вони
Март
відас
амери
США
були
науки
попр
обох
проп
наук

відновлено вивчення українознавства. Курс української мови і культури викладається в цьому університеті і дотепер як одна із складових слов'янських наук [16.-С.187-192].

Зацікавленість до вивчення українознавства спостерігається і в інших університетах цієї країни. У Вашингтонському університеті у місті Сієтл, штат Вашингтон, членами української американської громади, викладачами університету, студентами та іншими особами, які підтримують відділення слов'янських мов та літератур і програми з вивчення народів Росії, Східної Європи та Центральної Азії, розпочали збір коштів на запровадження посади професора українознавства. Для організації українознавства потрібно 1,5 млн доларів. Це забезпечить включення його до університетського курсу. Ця акція має велике значення не тільки для збереження української культурної спадщини в Америці, але поширить знання про Україну серед американців, переважна більшість яких майже не має ніякої можливості дізнатися про Україну та її місце у світі. Саме проведення лекцій, форумів і різноманітних проектів допоможе всім бажаючим відкрити для себе Україну.

Збереженням української культури, яка довгий час підтримувалась церквою, займаються українці Північної Дакоти. Їхніми зусиллями з метою підтримки збереження рідної мови і культури, підвищення національної свідомості українців регіону в 1980 р. засновано Південно-Дакотський інститут української культури [17].

До складу інституту входить 500 членів із 26 штатів і Канади. Він проводить виставки численних експонатів, які представляють українську спадщину. У ньому зберігається колекція українських карт, книг і відео. Інститут має своє щоденне радіомовлення.

Інститут знайшов фінансову допомогу, коли увійшов як офіційний партнер до університету Дікінсон, де була розроблена програма з вивчення питань, пов'язаних з історією України, музики, мистецтва і культури. Керівником цієї програми став доктор Руссел Видер, викладач історії. Інститут знайомить з новинами всіх бажаючих, які цікавляться його діяльністю, на сторінках свого друкованого органу "Journal of the Ukrainian Cultural Institute".

Українська науково-дослідна програма існує при Іллінойському університеті під керівництвом Дмитра Штогриня. У цьому університеті робляться спроби з розбудови Українських студій за підтримкою президента Фондації з розбудови студій Раїси Братків і фундації "Спадщина", президентом якої є Юліан Куляс. Університет відіграє важливу роль у поширенні вивчення проблем українознавства.

16–19 червня 2004 р. тут відбулась конференція на тему "Сучасна Україна та її діаспора в поглядах науковців в Україні та поза її межами". Це вже 23-я щорічна конференція, яка зібрала науковців з різних країн світу, які займаються україністикою в різних галузях гуманітарних досліджень. У доповідях і дискусіях конференції найважливішими були питання, присвячені сучасному суспільно-політичному стану в Україні напередодні президентських виборів, проблеми української громади в Північній Америці, а також культурного розвитку та стану освіти в Україні. Генеральний консул України в Чикаго Борис Базилевський присвятив свою доповідь проблемам сучасної України, зокрема перспективі європейської інтеграції та деяким аспектам української еміграції до США. Директор Інституту української літератури Національної академії наук України (НАНУ) академік Микола Жулинський, відомий не лише як видатний науковець, але також як активний громадсько-політичний і державний діяч України, присвятив доповідь суспільно-політичному становищу в Україні напередодні президентських виборів [18].

Розвитку співпраці українських і американських науковців сприяє Програма ім. Фулбрайта в Україні, яка існує вже 12 років і надала понад 250 українським науковцям можливість займатись дослідницькою діяльністю у США, читати лекції в американських університетах. З другого боку, вони вивчали досвід американських вищих шкіл. Бюро "Фулбрайт-Україна" у Києві з 2000 р. очолила Марта Богачевська-Хомяк, її попередником протягом двох років був д-р Вільям Глісон, який тепер відає українською програмою дипломатичного інституту у Вашингтоні.

Якщо звернутись до минулої програми, то її коріння сягають періоду "холодної війни". Ця американська програма академічних обмінів діяла на території України ще з кінця 1950-х років, коли США і СРСР почали суворо регламентовану програму взаємних культуробмінів. Її центрами в Союзі були Москва та Ленінград. З набуттям незалежності України можливості співпраці відкрились для науковців Дніпропетровська, Миколаєва, Донецька, Горлівки та інших міст.

Українські вчені, а останнім часом і аспіранти (graduate students), мають можливість попрацювати у своїй галузі в Америці. Існування і діяльність Програми має важливе значення для обох країн. Для українців існує можливість пізнати Америку, а для американців стати активними пропагандистами України.

Отже, українська наука в США на сьогодні представлена Українською вільною академією наук, НТШ ім. Т.Шевченка та іншими науковими установами, де глибоко вивчаються проблеми

історії України, літератури, інших гуманітарних і природничих наук. Знання української мови, історії можна вдосконалити в системі вищої освіти США, де в кількох університетах існують кафедри українознавства або плани і проекти щодо їх заснування. У цілому в США українська мова, література та історія викладається у 20 коледжах країни, а при різних наукових закладах та університетах діє 40 курсів українознавства.

Джерела та література

1. Зубалій О.Д., Лановик Б.Д., Траф'як М.В. Історія української діаспори. – К., 1998.
2. Архімович О. Українська Вільна Академія наук в її історичному розвитку // Українська Вільна Академія Наук: Ювілейне видання, присвячене двадцятиліттю діяльності. 1945-1965. – Нью-Йорк, 1967.
3. Прицак О. Гарвардські Українознавчі студії: Показчик до томів I-XV (1977-1991) / Укл.: Кетрін Д. Тейлор, Зоя Борисюк. АН України. Ін-т укр. археол. Укр. наук. ін-т Гарвард. ун-ту. – К., 1992.
4. Magosci, Paul. "Ukrainians" in Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups. – Temstorm, ed., 1994.
5. U.S. Immigration and Naturalization Service, Statistical Yearbook of the Immigration and Naturalization Service, 2001, Table 18. Immigrants admitted by leading country of birth and leading metropolitan statistical area of intended residence Fiscal Year 2001-Continued, U.S. Government Printing Office. – Washington, D.C., 2003.
6. Свобода. – 2000. – № 52. – Грудень.
7. Свобода. – 2000. – 3 листопада.
8. Час. – 1998. – 21 січня.
9. Свобода. – 2003. – 14 березня.
10. Наукове Товариство ім. Шевченка в ЗДА. – Нью-Йорк, 1963.
11. Свобода. – 2004. – 2 січня.
12. Романів О. Український Інститут Америки // Українська діаспора. – Київ; Чикаго, 1993. – № 3.
13. Хрещатик. – 2002. – 12 грудня.
14. Хрещатик. – 2002. – 3 жовтня.
15. Свобода. – 2003. – 31 жовтня.
16. Ukrainian in Detroit and Michigan, 1895-1998. – Detroit, 1988.
17. The Ukrainian Weekly. – 1993. – January 24. – N 4. – Vol. LXI.
18. Свобода. – 2004. – 16 липня.

Summary

The Ukrainian research institutions in USA during the second half of the 20th – the beginning of the 21st century are studied. The scientific activities of the institutions are reconstructed in details. The contribution between Ukrainian and American scholars is described.

О.Л. Храмова-Баранова

ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ПЕРІОДИЗАЦІЯ МЕТРОЛОГІЇ ЯК НАУКИ В УКРАЇНІ В СВІТОВОМУ КОНТЕКСТІ

У даній статті на основі аналізу документальних матеріалів та їхнього узагальнення розглядається історіографія та пропонується періодизаційна система історичного розвитку метрології, указуються досягнення і перспективи. У процесі розбудови незалежної України провадиться робота з метою поглиблення економічних реформ, а в умовах реструктуризації економіки вагомим фактором розвитку суспільства є вдосконалення техніки, важливою складовою якої є метрологічна техніка. Актуальність теми полягає в тому, що метрологія є одним із фундаментів загального розвитку технічного життя країни, тому необхідно досліджувати історичний розвиток цієї галузі. Деяким аспектам цієї теми приділяється увага у фаховому журналі "Стандартизація, сертифікація і якість", але загальної картини розвитку метрології в Україні немає.

Мета роботи полягає в історичній реконструкції метрології на території України і визначенні перспектив та умов інноваційного розвитку цієї галузі в контексті світової науки. Задання статті ми вбачасмо у висвітленні деяких подій з історії метрології в Україні.